



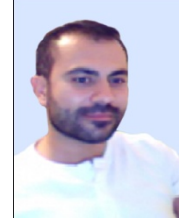
ADANA İLİ TOPTAN SEBZE VE MEYVE FİYATLARININ ÇEŞİTLİ FAKTÖRLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ



Öznur POLAT¹



Yrd. Doç. Dr. Cahit GÜNGÖR²



Murat KORKMAZ³



Vedat ÇİMEN⁴



Güran YAHYAOĞLU⁵

ÖZET

Bu çalışmada, Adana ili Toptancı Sebze ve Meyve Hal Müdürlüğü'nde 2008 yılı süresince arz edilen seçilmiş bazı yaş sebze ve meyvelerin miktarları ile oluşan fiyatlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırma kapsamında 12 ürün ele alınmış olup bunlar, Adana ili Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Toptancı Sebze ve Meyve Hali bünyesinde işlem hacmi en yüksek ürünler olan sebzeler (domates, salatalık, kuru soğan, eski patates) meyveler (karpuz, kavun, beyaz üzüm, şeftali) ve turunçgil grubu olarak (greyfurt, çekirdekli mandalina, limon, yerli portakal) dır.

Araştırmaya dahil edilen yaş meyve-sebze ve turunçgil miktarı, 2008 yılı Toptancı Hal'de arz edilen ve toplam miktarı 470.259.857 kg, toplam tutarı 146.389.456 TL olan 148 çeşit ürün içerisinde 300.962.525 kg ile % 64'lük, tutarda ise 78.919.216 TL ile %53'lük bir paya sahiptir.

Seçilmiş her bir yaş sebze ve meyvenin toptancı haline arz edilen miktarı ile oluşan fiyatları arasındaki ilişkiler analiz edilerek; mevsimlik, aylık, haftalık ve günlük periyotlardaki fiyat oluşumunun yapısı incelenmiştir.

Araştırmaya dahil edilen seçilmiş yaş sebze ve meyvelerde günlük, haftalık, aylık ve mevsimlik fiyat dalgalanmaları belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda ürünün birim fiyatının artması, ürünün üretim miktarını artırdığı, zaman ilerlemesi ürünün miktarı azalmaya neden olacağı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi, Sebze, Fiyat Dalgalanması, Miktar, Ürün

¹ Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi A.D.

² Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi A.D.

³ Anadolu Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler A.D. hakanmuratkorkmaz34@hotmail.com

⁴ Darıca Farabi Devlet Hastanesi Dermatoloji Kliniği Kocaeli

⁵ Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Yenice Meslek Yüksek Okulu Bankacılık A.D.



EVALUATION OF WHOLESALE PRICES OF VEGETABLES AND FRUITS IN ADANA CITY ACCORDING TO DIFFERENT FACTORS

ABSTRACT

In this study, the relations among the prices and the amount of some fresh fruits and vegetables, which were presented by Adana city Wholesale Market for Fresh Fruits and Vegetables during the year 2008 were analyzed.

12 products are discussed within the scope of the study and they are vegetables (tomatoes, cucumber, onion, old potatoes), fruits (watermelon, melon, white grapes, peach) and citrus fruits (grapefruit, seed bearing mandarin, lemon, native orange) whose trading volume is the highest within Wholesale Market for Fresh Fruits and Vegetables connected to Adana City Metropolitan Municipality.

The amount of fresh fruits-vegetables and citrus fruits included in the study has a proportion of 64% with 300.962.525 kg among 148 different products presented in Wholesale Market in 2008 whose total quantity is 470.259.857 kg and total amount is 146.389.456 TL and they have a proportion of 53% with 78.919.216 TL in amount.

The relations between the amount of each fresh fruit and vegetable presented to Wholesale Market and formed prices were analyzed; the structure of price formation in seasonal, monthly, weekly and daily periods was assessed.

Daily, weekly, monthly and seasonal price fluctuations were defined in selected fresh fruits and vegetables which were included in the study.

Following the study, it is understood that an increase in the unit price of a product increases the production amount of product and elapsing time may cause a decrease in amount of product.

Key Words: Economy, Vegetable, Price Fluctuation, Amount, Product

1.GİRİŞ

Tarım sektörü; tarım ürünlerinin arz-talep esnekliğinin diğer sektör ürünlerine kıyasla düşük olması, üretimin doğa koşullarına bağlı olması, üretim aralıklarının uzun olması, toplumda sosyal dengelerin sağlanması ve korunması, diğer sektörler göre gelirinin düşük olması gibi faktörler ile öne çıkan bir sektördür (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2002).

Türkiye, gerek toprak ve su kaynakları potansiyeli, gerekse çok farklı mikroklimalar yönünden pek çok bitki türünü yetiştirme imkânına sahiptir. Sahip olduğu bitki ve hayvan çeşitliliği açısından da dünyadaki diğer bazı ülkelere göre çok şanslı konumda olduğu görülürken, tarımsal yönden istenilen seviyeye ulaşamamıştır (Anonim 2004b).

Yaş meyve ve sebze sektörü, yaygın tüketime bağlı olarak önemli bir sektör durumunda genel ekonomi içerisinde yer almaktadır. Ayrıca insan beslenmesi ve değişik kullanım imkânlarına



da sahiptir. Ülkemizin bir çok bölgesi ekolojik şartların uygunluğu nedeniyle meyve ve sebze yetiştiriciliğinde kaliteli üretim yapacak şartlara sahip durumdadır (Anonim 2006a).

Dünya yaş sebze meyve üretiminde, Türkiye, sahip olduğu genişlik ve çeşitlilik açısından önemli bir yere sahiptir. Dünyada yaş sebze meyve ihracatı yapan ilk 10 ülke arasındadır. İhracat kalemleri içerisinde tarımsal açıdan yaş sebze meyvenin çok önemli payı olduğu belirlenmiştir (Tahhuşoğlu, 2007).

2. TÜRKİYE’DE YAŞ MEYVE VE SEBZE

Türkiye’de üretimin verimliliğinin ve ürün kalitesinin artırılabilmesi için gerekli olan, üreticilerin ekonomik çıkarlarını gözetken stratejiler yeterince oluşturulmamıştır. Yaş sebze ve meyve üreticilerinin bir araya gelerek örgütlenmeleri, bu üreticilerin faaliyetlerinin finansman teknik yardım eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanarak desteklenmesi yeterli düzeyde gerçekleştirilmemiştir. Üretim, hasat ve muhafaza teknikleri konularında bir kısım üreticilerin bilgisi yetersizdir. Bazı üreticilerin sertifikasız tohumlukları kullanmasının, ürün kalitesini ve verimliliğini düşürdüğü belirlenmiştir (Vural, 1992: 42). Ülkemiz; coğrafi konumu, üretime uygun verimli ve geniş tarım alanları, değişik bölgelerin ekolojik farklılıkları sayesinde meyve ve sebzelerin iyi koşullarda ve kaliteli olarak yetiştiği nadir ülkelerden biridir (yms.org.tr).

Ülkemizde tarımsal üretim yapılan alan içerisinde meyve, sebze, bağ ve zeytin alanlarının toplam payı %14 olup, 2007 yılı itibarıyla toplam 44.241.965 ton olarak gerçekleşen yaş sebze ve meyve üretimimizin 14.319.944 tonunu meyveler, 29.922.021 tonunu ise sebzeler oluşturmaktadır.

Yaş sebze ve meyve ile turunçgilde 2008 yılında bir önceki yıla göre miktarda % 6’lık, değerinde ise % 20’lik bir artış meydana gelmiştir. Gruplar içerisinde; taze sebze miktarda % 4’lük, değerinde ise % 22’lik bir artış göstermiş ve 2008 yılında 672.078.843 \$’lık değerle ilk sırada yer almıştır (yms.org).

Dünyanın birçok ülkesiyle karşılaştırıldığında ülkemizde hemen hemen her mevsimde ve her bölgede meyve ve sebze üretimi söz konusudur. Fakat belirli bölgeler bu ürünler üretiminde daha fazla pay almaktadırlar. Örneğin Akdeniz ve Ege bölgesi Türkiye toplam meyve üretiminin % 54’ünü, ve sebze üretiminin ise % 49’unu üretmektedir. Son 30 yıl içerisinde ülkemizde meyve ve sebze tüketimi genel olarak artış eğilimi göstermektedir. Meyve ve sebze ürünleri, gerek sanayi üretimi ve gerekse ihracatımızda önemli bir yer tutmakta olup toplam tarım ürünleri ihracatımızın yaklaşık %25’ini oluşturmaktadır.

Ülkemiz yaş meyve üretimi 4 ana grup altında incelenmektedir. 2008 yılı verilerine göre yaklaşık 13 milyon ton meyve üretimi içinde üzümü meyveler %37 ile en önemli paya sahiptir. Sofralık üzüm, bu grubun ticari önemi en fazla olan meyvesidir. İncir bu grubun gerek üretim, gerekse ihracat açısından ikinci en önemli üründür. Yumuşak çekirdekli meyveler, yaş meyve üretimimizin %23’ünü oluştururken, elma bu grubun en önemli meyvesidir. Turunçgil meyveleri, yaş meyve üretiminden %24 pay almaktadır. Taş çekirdekli meyve grubunun meyve üretimi içindeki payı %16 olup, kavun, kiraz, erik ve şeftali bu grubu temsil eden meyveler olarak dikkat çekmektedir (Dilek Koç Subaşı-İgeme-2008).



Soğan, patates, sarımsak gibi yumru bitkiler hariç tutulduğunda, ülkemiz sebzeler üretiminin %68'i meyvesi yenen sebzeler olup, domates, kavun, karpuz, patlıcan, hıyar ve biber ekonomik anlamda bu grubu temsil eden en önemli sebzelerdir (yms.org).

Turunçgiller (Turunçgil); portakal, limon, mandarin ve altıntop (greyfurt) gibi "Citrus" cinsine ait türleri içermektedir. Zengin bir C vitamini içeriğine sahip olan turunçgil insan sağlığı için son derece önemlidir.

Ülkemizin toplam yaş meyve-sebze ihracatında önemli bir yeri olan turunçgil üretimi, ortalama yıllık 2.500.000 ton civarında gerçekleşmektedir. Adana ise ülkemizin turunçgil üretimi yapılan en önemli merkezlerinin başında gelmektedir. Ülkemiz üretiminin % 30'undan fazlası yani 800.000 ton turunçgil üretimi Adana'da gerçekleştirilmektedir (tarim.gov.tr).

Türkiye turunçgil üretiminin % 47'sini portakal, % 25'inin mandarin, % 22'sini limon,% 6'sını ise altıntop oluşturmaktadır. Üretimde büyük paya sahip olan Akdeniz Bölgesinde üretimin % 70'i Çukurova'da yapılmaktadır. Türkiye'de illere göre turunçgil üretimi incelendiğinde üretimin % 29'unun Adana'da, % 27'sinin Mersin'de, % 14'ünün Antalya'da, % 18'inin Hatay'da ve % 5'inin ise Muğla'da gerçekleştiği görülmektedir.

2.1.Adana İli tarımsal yapısı

Adana, Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz Bölgesinin Doğu Akdeniz Bölümünde yer alan 14.030 km² yüzölçümüne ve 2.026.319 nüfusa sahip bir ildir. (TUİK,2008 ADNKS veri tabanı)

Akdeniz Bölgesi'nin en büyük, Türkiye'nin ise 5'inci büyük şehridir. Türkiye'nin bereketli topraklarında kurulmuş Akdeniz metropolü olan Adana ilinin yüzölçümü olan 1 milyon 403 bin hektarın 539 bin hektarı tarım arazisidir.

Adana'da tarım alanlarının dağılımına baktığımızda; 445 bin 180 hektar tarla, 11 bin 979 hektar nadas, 44 bin 406 hektar meyve, 37 bin 435 hektar da sebze alanı bulunmaktadır.

Türkiye'nin en verimli ovalarından biri olan Çukurova'da Pamuk, ayçiçeği, mısır, arpa, buğday, turunçgil (portakal, turunç, mandalina ve limon), muz, kivi, baklagiller, şeker kamışı, pirinç, soya, üzüm, fıstık, badem, karpuz, yenidünya gibi birçok ürün üretilmektedir. Ülkedeki birçok tarım ürününün üretiminde Adana ilk beş sırada yer alır.(wikipedia.org)

Adana'da yıl boyunca ürün ekimi yapılabilir. Genel itibariyle bakıldığında ve mevsimsel yapı incelendiğinde Akdeniz bölgesi, özellikle Doğu Akdeniz Bölümü, Çukurova yöresi ürün çeşidi bakımından Türkiye'nin en zengin yeridir. (muhasenet.net) Türkiye toplam Portakal üretiminin % 29'unun, Mandarin üretiminin % 34'ünün, Greyfurt üretiminin % 66'sının, Limon üretiminin % 21'inin ve Turunç üretiminin % 65'inin Adana ilinde gerçekleştiği görülmektedir. (Adana Tarım İl Müdürlüğü)

2007 yılı TUİK verilerine göre Türkiye'de yaş sebze ve meyve üretiminin illere göre dağılımı incelendiğinde; Adana ilinin, Türkiye toplam sebze üretimindeki payının % 3,5; toplam meyve üretimindeki payının ise % 6,1 olduğu görülmektedir.



2.2.Üretim Ve Pazarlama Politikaları

Türkiye’de sahip olduğu ekolojik özellikler nedeniyle, hemen tüm tarım bölgelerinde açıkta meyve ve sebze üretim olanağı bulunmaktadır. Meyve sebze üretimi, başta Ege-Akdeniz ve Marmara bölgeleri olmak üzere geniş bir üretici kesimin faaliyet alanını ve geçim kaynağını oluşturmaktadır. Ürünlerin çabuk bozulabilir nitelikte olması meyve sebze yetiştiriciliğinin kendine özgü üretim ve pazarlama sorunları üretim ve pazarlamaya ilişkin politikaların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır (Eraktan, 1997). Yurt içi yaş meyve sebze pazarlamasında, Toptancı Halleri ve bu Hallerde görev yapan komisyoncular ile tüketim merkezleri komisyoncularına, semt pazarlarına ve dışsatımcıya mal temin eden tüccarlar büyük rol oynamaktadır (DPT(b), 1984 ve Güneş, 1990). Toptan meyve sebze miktarının % 13-42’sinin toptancı hallerinde komisyoncular veya az sayıda kooperatifler aracılığı ile pazarlandığı (Güneş ve ark., 1996) ve Ege, Marmara ve Akdeniz tarım bölgelerinde üretim yapan işletmeleri kapsayan bir araştırmaya göre sebzelerin oranının % 75,7’ye ulaştığı bildirilmektedir (Erkal ve ark., 1987).

3.UYGULAMA ÇALIŞMASI

3.1.YÖNTEM

Araştırma materyali olarak kullanılan birincil veriler, Adana Büyükşehir Belediyesi’ne bağlı Vedat Dalokay Toptancı Sebze ve Meyve Hal Müdürlüğü’nün 2008 yılına ait bilgisayar kayıtlarından elde edilmiştir. Adana Vedat Dalokay Toptancı Sebze ve Meyve Hali’nde fiyatlar; serbest rekabet koşulları altında hale gelen ürün ve miktarı ve talebe göre oluşmaktadır.

Araştırmada, yaş sebze ve meyve fiyatlarının belirli dönemde gösterdiği değişimlerin ve nedenlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma, Adana İli Toptancı Hali fiyatlarını kapsamakta olup, 1 Ocak 2008-31 Aralık 2008 dönemindeki fiyatlar gün itibariyle alınmış ve seçilmiş her ürün için ayrı ayrı incelenmiştir.

Yaş meyve sebzelerin yılın belirli mevsimlerinde üretilmeleri, mevsimlik fiyat dalgalanmalarına neden olmaktadır. Genellikle üretim dönemi başlarında yaş sebze ve meyvelerin fiyatları yüksek olmakta ve üretim dönemi ortalarına kadar hızlı bir düşüş ve daha sonra yavaş bir yükselme görülmektedir. Her bir ürünün haftalık miktar- fiyat arasındaki ilişki incelenerek SPSS programında Regresyon analizleri yapıp, tespit edilen R^2 değerler yorumlanmıştır.

3.2.ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırma kapsamında fiyat-miktar analizi yapılacak olan ürünler, hal bünyesinde işlem hacmi en yüksek ürünler olan sebzeler (domates, salatalık, kuru soğan, eski patates), meyveler; (karpuz, kavun, beyaz üzüm, şeftali) ve turunçgil grubu olarak (greyfurt, çekirdekli mandalina, limon, yerli portakal) dır.

Her bir ürünün haftalık miktar- fiyat arasındaki ilişki incelenerek SPSS programında Regresyon analizleri yapıp, tespit edilen R^2 değerler aşağıdaki şekilde yorumlanmıştır.



3.2.1. Sebzeler

3.2.1.1 Domates

Türkiye, sebze üretimi bakımından önemli ülkeler arasındadır. Türkiye genelinde en yüksek miktarda yetiştirilen sebzenin domates olduğu belirlenmiştir. (Anonymous, 2006b).

Domates, toplam yaş sebze üretim alanı içerisinde % 24,8, üretim miktarı içerisinde % 38,2 ile önemli bir yer almaktadır (FAO, 2006).

Beslenme açısından önemli sebzelerimizden biri olan domates, endüstride salça, püre, domates suyu, kurutulmuş ve taze domates olarak değişik şekillerde tüketilmektedir (Demir ve ark, 2003)(Keskin ve Gül, 2004).

2005 yılı itibariyle dünya taze domates üretiminin % 7,9'u Türkiye tarafından gerçekleştirilmiştir (FAO, 2006).

Türkiye'de domatesin, açıkta tarla sebzeçiliği ve örtü altı üretimi şeklinde üretildiği saptanmıştır. Domates üretiminde bölgesel yoğunlaşmaya bağlı olarak, domates işleme sanayi de Marmara ve Ege bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Akdeniz Bölgesi ise, daha çok taze tüketime yönelik sera tipi üretimde yoğunlaşmıştır (Arıkbay, 1996).
incelenmiştir.

Domates için fiyat-talep esneklik katsayısını ortaya koyabilmek için yapılan hesaplamalar ve hafta, birim fiyat değişkenlerine göre domates toplam miktarının açıklanmasına ilişkin regresyon analiz sonuçları incelenmiştir. Hafta değişkeni ile domates haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyon $r=-0,391$ olarak hesaplanmıştır. Birim fiyat ile domates haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Diğer değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0,517$ olduğu hesaplanmıştır. Domates fiyatının haftalık olarak artması, haftalık üretilen domates miktarının artmasına neden olmaktadır. Zaman ilerledikçe domates toplam miktarında da azalma olduğu saptanmıştır.

3.2.1.2. Salatalık

Dünya salatalık üretimi ise yaklaşık 41 milyon ton olup, ülkemizde salatalık üretimi % 4'lük kısmını karşıladığı saptanmıştır (Anonymous, 2006b). 2005 yılında Türkiye'de ekolojik olarak yetiştirilen hıyar miktarı yaklaşık 419,61 ton olarak bildirilmektedir (Anonymous, 2006c).

Hafta değişkeni ile salatalık haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişki olduğu, diğer değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0,398$ olduğu saptanmıştır. Birim fiyat ile salatalık haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin olduğu ($r=-0,786$) belirlenmiştir. Diğer değişken kontrol edildiğinde ise iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0,819$ olduğu görülmüştür. Salatalık fiyatının haftalık olarak



artmasının, haftalık üretilen salatalık miktarının artmasına neden olduğu saptanmıştır. Zaman ilerledikçe salatalık toplam miktarında da azalma olduğu belirlenmiştir.

3.2.1.3 Kuru soğan

Türkiye’de Doğu Anadolu Bölgesi hariç hemen her bölgede kuru soğan yetiştiriciliği yapılmakla beraber, yoğun olarak İç Anadolu, Akdeniz’in Doğusu, Orta Karadeniz ve Marmara Bölgesi’nde yapılmaktadır.

Türkiye’de en fazla kuru soğan üretimi yapılan il toplam kuru soğan üretiminin % 13’ünü sağlayan Amasya’dır. Amasya’nın üretiminin büyük bir kısmı Suluova yöresinde yapılmaktadır. Amasya’dan sonra diğer önemli iller Ankara-Polatlı (% 12), ve Bursa-Karacabey’dir (% 7)(Karahocagil,2003). Türkiye’de kuru soğan verimi 2006 yılı itibariyle 2696,6 kg/da olup bu değer dünya ortalamasının (1845,1 kg/da) üzerindedir. Diğer taraftan 27 üyeli AB veriminden (2841,1kg/da) düşüktür (FAO, 2008). Türkiye’de kuru soğan verimi yıllar itibariyle artmıştır.

Analiz sonuçlarına göre hafta değişkeni ile kuru soğan haftalık toplam miktarı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ($r=0,041$), ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0,258$ olarak hesaplandığı görülmüştür. Birim fiyat ile kuru soğan haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin ($r=-0,496$) olduğu saptanmıştır. Diğer değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0,543$ olduğu görülmüştür. Kuru soğan fiyatının haftalık olarak artması, haftalık üretilen kuru soğan miktarının artmasına neden olmaktadır. Zaman ilerledikçe kuru soğan toplam miktarında da azalma olduğu saptanmıştır.

3.2.1.4. Eski Patates

Türkiye’de patates insanların bitkisel kaynaklı beslenmesinde buğdaygillerden sonra en fazla tükettikleri besindir. Patates geniş alanlarda yetiştirilmesi, üretim imkanının geniş ve birim alandan kaldırılan ürün yüksekliği bakımından dikkat çeken bir üründür. Düşük oranda protein ve yüksek oranda nişasta içeren patates, birim alanda yüksek kuru madde üretimi sağlanması yanında, kuru maddeyi oluşturan bileşiklerin dengeli dağılımı, kullanım ve etkinlik değerinin yüksek olması gibi özellikleriyle doğanın insanlığa bir armağanı olup, binlerce yıldır insanlar için sağlıklı bir beslenme kaynağı olmuştur (Güner ve Yorgancı, 2009).

Analiz sonuçlarına göre hafta değişkeni ile patates haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin olduğu ($r=-0,445$), ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0,453$ olarak hesaplanmıştır. Birim fiyat ile patates haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin ($r=-0,012$) olduğu, diğer değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=0,095$ pozitif değere sahip olduğu saptanmıştır. Patates fiyatının haftalık olarak artması, haftalık üretilen patates miktarının artmasına neden olurken, zaman ilerledikçe patates toplam miktarında da azalma olduğu saptanmıştır.



3.2. 2.Meyveler

3.2.2.1. Karpuz

Karpuz, ülkemizde 137.000 ha alanda yetiştiriciliği yapılan önemli bir sebzedir. Ülkemizde tüm bölgelerde yetişen karpuzun, ilk hasadı Adana ve Mersin illerinde yapılmaktadır. Türkiye genelinde 2006 yılı verilerine göre toplam 3,8 milyon ton karpuz üretilmekte ve bunun % 20'si Adana ve Mersin illerinden sağlanmaktadır. Adana ilinin tek başına karpuz üretimi 663 bin tondur (Anonymous, 2008).

Analiz sonuçlarına göre hafta değişkeni ile karpuz haftalık toplam miktarı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ($r=0,136$), ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=0,125$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Birim fiyat ile karpuz haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin ($r=-0,214$) olduğu saptanmıştır. Diğer değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasında ki korelasyonun $r=-0,207$ olduğu görülmektedir. Karpuz fiyatının haftalık olarak artması, haftalık üretilen karpuz miktarının artmasına neden olmaktadır. Zaman ilerledikçe karpuz toplam miktarında da artma olduğu saptanmıştır.

3.2.2.2. Kavun

Kavun üretimi bakımından Türkiye, 103 bin ha'lık alanda 1.765 milyon tonluk üretimle Çin'den sonra ikinci sırada yer almaktadır. Ülkemizde kabakgiller familyası içerisinde karpuzdan sonra en fazla üretilen tür kavundur (FAO, 2005). Ülkemizde gerçekleştirilen bu üretimin %35'i Orta Anadolu Bölgesinde, % 27'si Ege Bölgesinde, %15'i Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, % 7'si Akdeniz Bölgesinde ve %16'sı diğer bölgelerdedir (Sarı ve ark., 2004a).

Analiz sonuçlarına göre hafta değişkeni ile kavun haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin olduğu ($r=-436$), ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-384$ olarak hesaplandığı görülmektedir. Birim fiyat ile kavun haftalık toplam miktarı arasında pozitif bir ilişkinin ($r=0,225$) olduğu saptanmıştır. Diğer değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasında ki korelasyonun $r=-0,014$ olduğu görülmektedir. Kavun fiyatının haftalık olarak artması, haftalık üretilen kavun miktarının artmasına neden olmaktadır. Zaman ilerledikçe kavun toplam miktarında da azalma olduğu saptanmıştır.

3.2.2.3. Beyaz Üzüm

Üzümsü meyveler, ülkemizde yaş meyve üretimi içerisinde en önemli paya sahiptir. Ülkemizde yaş üzüm üretimimizin çoğunluğu sofralık ve kurutmalık olarak değerlendirilmektedir. Sofralık üzüm ihracatı birkaç çeşitle sınırlı kalmaktadır. Dış piyasaların tercih ettiği çeşitlerin ihracatta önemli bir yer tuttuğu görülmüştür (Çelik ve ark. 2005).

Analiz sonuçlarına göre hafta değişkeni ile üzüm haftalık toplam miktarı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ($r=0,487$), diğer iki değişken arasındaki korelasyonun ise $r=0,391$ olduğu saptanmıştır. Birim fiyat ile üzüm toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin ($r=-0,507$) olduğu, diğer değişken kontrol edildiğinde iki değişken arasında ki korelasyonun $r=-0,418$ olduğu saptanmıştır. Üzüm fiyatının haftalık olarak artması, üretilen üzüm miktarını artırmadığı, zaman ilerledikçe üzüm toplam miktarında artma olduğu saptanmıştır.



3.2.2.4. Şeftali

Türkiye’de şeftali ve nektarin üretiminin 539,435 ton olduğu belirlenmiştir. Ülkemiz şeftali üretimi ile dünyadaki ülkeler arasında 5. sırada yer almaktadır. Türkiye toplam şeftali üretiminin % 17,1’i Doğu Akdeniz Bölgesinden karşılanmaktadır. Bölge üretiminin % 86,5’i ise Mersin ve Adana illerinde yapılmaktadır (Anonim, 2008a).

Analiz sonucunda hafta değişkeni ile şeftali haftalık toplam miktarı arasında pozitif bir ilişkin olduğu ($r=0,164$), diğer iki değişken arasındaki korelasyon $r=0,161$ olarak tespit edilmiştir. Birim fiyat ile şeftali toplam miktarı arasında negatif bir ilişki ($r=-0,051$), diğer iki değişken arasındaki korelasyon ise $r=-0,040$ olarak tespit edilmiştir. Şeftali fiyatının haftalık olarak artması, üretilen şeftali miktarını artırmadığı, zaman ilerledikçe şeftali toplam miktarında artma olduğu saptanmıştır.

3.2.3. Turunçgil

3.2.3.1. Greyfurt

Greyfurt üretiminin %97’si Çukurova Bölgesinden karşılanmaktadır. Bu bölgede en büyük greyfurt üreticisi olan, il bölge üretiminin %72’sini karşılayan il Adana’dır. (Karahocagil 2003) Ülkemizde üretilen en önemli altıntop çeşitleri olarak; Star Ruby, Marsh Seedless, Ruby Red, Henderson ve Rio Red çeşitleridir (özler.tarim.com).

Analiz sonucu incelendiğinde; hafta değişkeni ile greyfurt haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişki olduğu ($r=-0,589$), diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyon $r=-0,416$ saptanmıştır. Birim fiyat ile greyfurt haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişki olduğu ($r=-0,501$) olduğu saptanmıştır. Diğer iki değişken arasındaki korelasyon ise $r=-0,229$ olduğu görülmüştür. Greyfurt fiyatının haftalık olarak artması, haftalık üretilen greyfurt miktarının artmamasına neden olduğu, zaman ilerledikçe greyfurt toplam miktarında da artma olduğu saptanmıştır.

3.2.3.2. Çekirdekli Mandalina

Türkiye’de turunçgil üretiminin %70’i Çukurova Bölgesi’nden karşılanmaktadır. Çukurova’da bölge üretiminin %44’ü Adana’dan karşılanmaktadır. (Karahocagil, 2003). Mandarinde Satsuma, Klemantin, Fremont, Nova ve Minneola önemli çeşitler arasında yer almaktadır.

Analiz sonucunda; hafta değişkeni ile mandalina haftalık toplam miktarı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ($r=0,287$), diğer değişkenler kontrol edildiğinde iki değişken arasındaki korelasyonun $r=0,248$ olduğu görülmektedir. Birim fiyat ile mandalina haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin ($r=-0,398$) olduğu, diğer değişkenler kontrol edildiğinde ise $r=-0,374$ olduğu saptanmıştır. Mandalina fiyatının haftalık olarak artması, haftalık üretilen mandalina miktarını artırmadığı, zaman geçtikçe mandalina miktarda artma olduğu saptanmıştır.



3.2.3.3. Limon

Türkiye’de limon üretiminin % 90’ı Çukurova bölgesinden karşılanmaktadır. Mersin ili limon üretiminde % 78’lik pay ile ilk sırada yer almıştır. Adana ise limon üretiminde % 19’luk paya sahiptir (Karahocagil 2003).

Analiz incelendiğinde; hafta değişkeni ile limon haftalık toplam miktarı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ($r=0,245$), iki değişken arasındaki korelasyonun ise $r=0,047$ olduğu saptanmıştır. Birim fiyat ile limon haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin olduğu ($r=-0,808$), iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0,794$ olduğu saptanmıştır. Limon birim fiyatının artmasının, limon üretim miktarını artırdığı, zaman ilerledikçe ize miktarda azalma olduğu belirlenmiştir.

3.2.3.4. Yerli Portakal

Türkiye’de mandarin üretiminin % 70’i Çukurova bölgesinden karşılanmaktadır. Bölge üretiminin % 44’ünün Adana’dan karşılanmakta olduğu belirlenmiştir. (Karahocagil, 2003)

Türkiye’de üretilen portakalların yarısından fazlası göbekli portakal olarak nitelendirilen Washington Navel’dir. Son yıllarda Navelina ve Navelate çeşitleri de yaygınlaşmıştır (Çınar, 2004). (256101)

Analiz sonucunda, hafta değişkeni ile portakal haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin olduğu ($r=-0,608$), iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0,486$ olduğu belirlenmiştir. Birim fiyat ile portakal haftalık toplam miktarı arasında negatif bir ilişkinin olduğu ($r=-0,667$), iki değişken arasındaki korelasyonun $r=-0,572$ olduğu saptanmıştır. Portakal birim fiyatının artması, portakal üretim miktarını artırdığı, zaman ilerledikçe ize miktarda azalma olduğu belirlenmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Adana, ülkemizin yaş sebze ve meyve üretiminin büyük çoğunluğunun üretiminin yapıldığı bir bölgemizdir. Adana ilinin, yaş sebze üretimindeki payının %5,7, yaş meyve üretimindeki payının %7, Turunçgil üretimindeki payının ise %30 olduğu görülmektedir.

Çalışmada, Türkiye’de ve Adana ili yaş sebze meyve üretimi ve ihracatı etkileyen faktörler ile Adana ili bazı yaş sebze ve meyve toptan fiyatlarının analizi incelenmiştir.

Yaş sebzelerden domates, salatalık, kuru soğan ve eski patatesin haftalık toptan fiyatlarının analiz sonuçlarının incelenmesi neticesinde;

Domates toptan fiyatlarının analiz sonucu incelendiğinde; haftalık domates fiyatının artmasının toplam miktarı artırdığı, zaman geçtikçe miktarda azalma olduğu saptanmıştır.

Salatalık toptan fiyatlarının analiz sonucu incelendiğinde; haftalık salatalık fiyatının artmasının toplam miktarı artırdığı, zaman geçtikçe miktarda azalma olacağı saptanmıştır.



Kuru soğan toptan fiyatlarının analiz sonucu incelendiğinde; haftalık kuru soğan fiyatının artmasının toplam miktarı artırdığı, zaman geçtikçe miktarda azalma olduğu saptanmıştır.

Eski patates toptan fiyatlarının analiz sonucu incelendiğinde; haftalık patates fiyatının artmasının toplam miktarı artırmadığı saptanmıştır.

Yaş meyvelerden karpuz, kavun, beyaz üzüm ve şeftali haftalık toptan fiyatlarının analiz sonuçlarının incelenmesi neticesinde;

Karpuz toptan fiyatının analiz sonucu incelendiğinde; haftalık karpuz fiyatının artmasının toplam miktarı artırmadığı, zaman geçtikçe miktarda azalma olmayacağı saptanmıştır.

Kavun toptan fiyatının analiz sonucu incelendiğinde; haftalık kavun fiyatının artmasının toplam miktarı artırdığı, zaman geçtikçe miktarda azalma olacağı saptanmıştır.

Beyaz üzüm toptan fiyatının analiz sonucu incelendiğinde; haftalık beyaz üzümün fiyatının artmasının toplam miktarı artırdığı, zaman geçtikçe miktarda azalma olacağı saptanmıştır.

Şeftali toptan fiyatının analiz sonucunu incelediğimizde; haftalık şeftali fiyatının artması toplam miktarı artırmadığı saptanmıştır.

Turunçgillerden greyfurt, çekirdekli mandalina, limon ve yerli portakal haftalık toptan fiyatlarının analiz sonuçları incelenmiştir.

Greyfurt toptan fiyatlarının analiz sonucunu incelediğimizde; haftalık greyfurt fiyatının artmasının toplam miktarı artırmadığı saptanmıştır.

Çekirdekli mandalina toptan fiyatlarının analiz sonucu incelendiğinde; haftalık Çekirdekli mandalina fiyatının artması toplam miktarı artırmadığı saptanmıştır.

Limon toptan fiyatının analiz sonucunu incelediğimizde; haftalık limon fiyatının artmasının toplam miktarı artırdığı, zaman geçtikçe miktarda azalma olacağı saptanmıştır.

Yerli portakal toptan fiyatının analiz sonucu incelendiğinde; haftalık Yerli portakal fiyatının artmasının toplam miktarı artırdığı, zaman geçtikçe miktarda azalma olacağı saptanmıştır.



KAYNAKLAR

- ANONİM., (2004b). “II. Tarım Surası Sonuç Raporu”, Ankara.
(<http://tarimsurasi.tarimgov.tr>)
- ANONİM., (2006), “Sebze Ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi Ve Toptancı Halleri”
www.faostat.fao.org
- ANONYMOUS., (2006b). FAO, 2006. FAO Statistics Division, <http://faostat.fao.org>
- ANONYMOUS., (2006c). Organik Tarımsal Üretim Verileri. <http://www.tarim.gov.tr>
- ANONYMOUS., (2008a). http://www.karstarim.gov.tr/TeknikBilgi/adi_fig.doc
- ARIKBAY, C., (1996), “Türkiye’nin İşlenmiş Domates Dışsatımı: Durum Değerlendirmesi ve Avrupa Topluluğu’na Tam Üyeliğin Olası Etkileri”, Doktora Tezi (basılmamış).
- ÇINAR, A., (2004), “Ülkemiz Turunçgil Tarımının Yapısı ve Son Yıllardaki Bazı Gelişmeler”, Cine Tarım Dergisi, 7 (57): 14-17.
- DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI, (2002),
- ERAKTAN, G., (1997), “Avrupa Birliğinde Meyve ve Sebze Sektörüne Yönelik Politikalar ve Türkiye’nin Uyumu İçin Bahçe Ürünlerinde Muhafaza ve Pazarlama Sempozyumu”, 17-22. Yalova:
- ERKAL B., (1989), “Türkiye’de Soğan Üretimi ve Pazarlamasının Ekonomik Yönden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma”, Atatürk Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü Yayınları Yalova:
- FAO, (2006), “Statistical database of food and agriculture organization of the United Nations”, <http://faostat.fao.org/faostat/>. erişim tarihi: Ağustos 2006.
- Görüşü, Genel Merkez ([Www.Zmo.Org.Tr](http://www.zmo.org.tr))
- GÜNER, Ü, Ü. YORGANCI., (2009), “Afyon ve Bolu İllerinde patateslerdeki Virüs Hastalıklarının Tanılanması ve Hastalık Oranları”, Türkiye 3. Bitki Koruma Kongresi Bildirileri, 231 s., 15-18 Temmuz, Van:
- GÜNEŞ, A., ve M. AKTAŞ., (1996), “Değişik NO₃ - / NH₄ + / Üre Oranlarının Domateste Verim ve Kaliteye Etkisi”, TÜBİTAK, Tr. J. Agriculture and Forestry 20: 35-40.
- GÜNEŞ, T., (1990), “Tarımsal Pazarlama”, I. Ankara Üniveritesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1175 Ders Kitabı, 333, Ankara:
[Http://Www.Tzob.Org.Tr/Tzob_Web/Basin_Bulten/2008/28_12_2008.Htm](http://www.tzob.org.tr/tzob_web/basin_bulten/2008/28_12_2008.htm)
- KARAHOCAGİL, P., (2003), “Turunçgiller Durum ve Tahmin”, 2003/2004. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü.
- KOÇ SUBAŞI D., (2008), Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, [Www.Tgdf.Org.Tr](http://www.tgdf.org.tr)
- SARI, N., YETİŞİR, H., EKİZ, H., EKBİÇ, E., YÜCEL, S., (2004a). “Kavunda Fusarium Solgunluğuna Dayanıklı F1 Hibrit Çeşit Islahı”, DPT Projesi Kesin Sonuç Raporu, 89 s, Adana:
- TAHHUŞOĞLU H., (2007), “Hatay İli’nde Yaş Sebze Meyve Dış Satımının Yapısı Ve Geliştirme Olanakları”, Ç.Ü., Fen Bilimleri Ens., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana:
- TÜİK, 2008, [Http://Tuikapp.Tuik.Gov.Tr/Adnksdagitapp/Adnks.Zul](http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul)
- Türkiye Gıda Ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu Raporu
Türkiye Tarım Ürünleri Raporu, Aralık-2008, -Yaş Sebze Ve Meyve Raporu Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yaş Sebze Ve Meyve Raporu-Aralık-2008
Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Basın Toplantısı 28 Aralık 2008



AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 26 Eylül – Ekim 2011

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>



VURAL, H., (1992a). “Türkiye’de Yaş Meyve Ve Sebze Pazarlaması”, Yaş Meyve Ve Sebze Pazarlama Sempozyumu Ankara, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayın No: 171, S. 30-46

www.dpt.gov.tr

www.fao.org

YERMAN E.,OĞUZCAN Z., (2010), “Mersin, Ülkelerden Çeşitli Meyve Ve Sebze Haberleri-Dünya Yaş Meyve Sebze Üretim Trendi” [Www.Yms.Org.Tr](http://www.Yms.Org.Tr)

ÇELİK H, ÇELİK S, KUNTER BM, SÖYLEMEZOĞLU G, BOZ Y, ÖZER C, ATAK A., (2005), “Bağcılıkta Gelişme ve Üretim Hedefleri. VI. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi”, 3-7 Ocak, Ankara: